

The Role of Enjoining the Good and Forbidding the Evil in Islamic Life

ARTICLE INFO

Article Type
Research Article

Authors

Mojgan Miranjafi ¹,
Hadi Azimi Garekani ^{2*},
Seyed Ali Pourmanouchehri³

How to cite this article

Mojgan Miranjafi, Hadi Azimi Garekani, Seyed Ali Pourmanouchehri, The Role of Enjoining the Good and Forbidding the Evil in Islamic Life, *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2022:6(1): 56-64.

1. PhD student, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

3. Assistant Professor, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: garekani1339@yahoo.com

Article History

Received: 2021/09/23

Accepted: 2021/12/06

ABSTRACT

Purpose: Islamic life in the present age, in spite of technological advances and the transfer of information in various fields, in order to fulfill the mental and physical health of human beings, requires firm and firm rules to help human beings in this field. Save misguidance and error.

Materials and Methods: In this article, the author examines the role of the duty of enjoining the good and forbidding the evil in various aspects of life through analytical and descriptive methods and by studying the library. It is the control of his behaviors that is created by reinforcing values and norms. And the nation that provides the basis for this growth and excellence for the society, educated people with knowledge and personality, will have a very high position and position.

Findings: In order to have the effect of enjoining the good and forbidding the evil in Islamic life, one should look for the best and most effective strategies and practical methods such as respecting the personality of individuals, gradual guidance, gentleness, love and encouragement of values. Finding human physical and mental health in Islamic life.

Conclusion: In order to facilitate this matter, God has introduced himself as the first responsible, commanding and forbidding person after the creation of the universe, and has stated that he will place the prophets and prophets on earth as intermediaries in this matter. The duty of enjoining the good and forbidding the evil, which is one of the subdivisions of the religion of Islam, is in fact an obligatory duty by which other duties are performed. In order to perform this duty, it is necessary to know the general principles and rules in the necessity of enjoining the good and forbidding the evil in human life. In fact, these two duties, as the two principles of reform and constant struggle against corruption, are the basic elements of Islamic life. It can have a positive effect on our lives and our achievement of our goals. And there is no difference in terms of gender (male or female), because human life is the center in which he is educated and goes to society.

Keywords: Enjoining the good, forbidding the evil, life, Islamic

نقش امر به معروف و نهی از منکر در زندگی اسلامی

مژگان میرنجفی^۱

دانشجوی دوره دکتری، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

هادی عظیمی گرکانی^{۲*}

استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

سید علی پورمنوچهری^۳

استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: زندگی اسلامی در عصر کنونی با وجود پیشرفت های تکنولوژی و جابجایی اطلاعات در زمینه های مختلف، جهت ایفای سلامتی روانی و جسمی بشر، نیازمند احکامی استوار و محکم به این مهم می باشد تا در این زمینه کمک حال بشر بوده و او را از گمراهی و اشتباه نجات دهد.

مواد و روش ها: نگارنده در این مقاله با روشی تحلیلی و توصیفی و با مطالعه کتابخانه ای نقش فریضه امر به معروف و نهی از منکر را در ابعاد مختلف زندگی بررسی نموده و مشخص گردیده امر به معروف و نهی از منکر در زندگی انسان ها کمک و نظارت و کنترل رفتارهای او می باشد که از طریق تقویت ارزش و هنجارها بوجود می آید. و امتی که بستر این رشد و تعالی را برای جامعه فراهم می آورد، افرادی با علم و با شخصیت تعلیم داده، از مقام و جایگاهی بس رفیع برخوردار خواهد بود.

یافته ها: برای تأثیر امر به معروف و نهی از منکر در زندگی اسلامی باید به دنبال بهترین و مؤثرترین راهکارها و شیوه های عملی از قبیل احترام به شخصیت افراد، ارشاد تدریجی، نرمخویی، محبت و تشویق به ارزش ها بود تا این امر موجب دست یافتن انسان به سلامتی جسمی و روانی در زندگی اسلامی گردد.

نتیجه گیری: خداوند برای سهولت این امر پس از آفرینش هستی خودش را نخستین مسئول و امرکننده و نهی کننده معرفی کرده و عنوان داشته که پیامبران و انبیاء را بعنوان واسطه این امر، در روی زمین قرار می دهد. فریضه امر به معروف و نهی از منکر که از فروغیات دین اسلام می باشد و در واقع وظیفه واجب است که به وسیله آن سایر واجبات بر پا می شوند. برای انجام این فریضه، شناخت اصول و ضوابط کلی در ضرورت امر به معروف و نهی از منکر در زندگی انسان لازم است، در واقع این دو فریضه به عنوان دو اصل اصلاح جویی و مبارزه دائم با فساد، رکن اساسی زندگی اسلامی می باشد که می تواند اثرات مثبت در امورات زندگی و رسیدن ما به اهدافمان داشته باشد. و فرقی هم از حیث جنسیت (مذکر و یا مؤنث) ندارد. زیرا زندگی انسان کانونی است که در آن تربیت یافته و راهی جامعه می گردد.

کلید واژگان: امر به معروف، نهی از منکر، زندگی، اسلامی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۵

*نویسنده مسئول: garekani1339@yahoo.com

مقدمه

امروزه که تهاجم فرهنگی از طریق رسانه ها امنیت اخلاقی و معنوی جامعه دینی را هدف قرار داده و آن را متزلزل نموده است، ضروری است که امر به معروف و نهی از منکر بیشتر از ادوار گذشته مورد توجه قرار بگیرد و پیرامونش بحث و گفتگو شود. خداوند متعال همان گونه که خود را در جهت هدایت بندگان به سوی سعادت راستین مسئول می داند، بدین سان دعوت به خیر و امر و نهی در کتب آسمانی موج می زند و این مسئولیت متوجه بندگان نیز هست.

از منظر اسلام فریضه امر به معروف و نهی از منکر، روشهای عملی برای پیشگیری از انحراف در دین و احکام اسلامی است. قرآن کریم نیز اولین وظیفه همه پیامبران و امامان را امر به معروف و نهی از منکر بیان کرده است. این دو فریضه باید به واسطه همه اعضای جامعه اسلامی، چه در مسائل شخصی و چه در مسائل اجتماعی به صورت کامل اجرا شود؛ زیرا این دو فریضه نقش اساسی در امنیت جامعه اسلامی دارد.

امر به معروف و نهی از منکر به طور مفصل در قرآن آمده است و از واجباتی است که در فروع اسلام بعد از نماز، روزه و خمس ذکر شده است و از نظر اهمیت نیز در ردیف فریضی همچون جهاد در راه خدا و پرداخت زکات است.

نهادینه کردن فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر در زندگی روزانه به منزله برخورداری و افزایش احساس مسئولیت پذیری، ایثارگری، مومن بودن، رضایت مندی، برخورداری از وجدان کاری، متکی بر اصول اخلاقی و ارزش های اسلامی، برخورداری از نهاد مستحکم خانواده و به دور از فقر، فساد و تبعیض است که آحاد جامعه باید نسبت به این پیامدهای امر به معروف نهی از منکر آگاه باشند. یکی از اصول مهم و تأثیر گذار در تأمین سلامت روانی و جسمی افراد، توجه جدی به اصل امر به معروف و نهی از منکر در ابعاد مختلف فردی و حکومتی در زندگی او است. مقوله امر به معروف و نهی از منکر یکی از ارکان اساسی اسلام در طول تاریخ همیشه با عکس العمل های سیاسی مخالفان و موافقان داخلی و خارجی همراه بوده است. طرفداران آن را یک دستور الهی و لازم الاجرا معرفی کرده و مخالفان آن برای توجیه نگرش خود به موضوع حقوق بشر و آزادی اشاره کرده اند. امر به معروف و نهی از منکر و اجرای صحیح و دقیق آن سنگ بنای زندگی اسلامی به شمار می رود. ارتباطی بسیار نزدیک قطعی و عینی بین پیشرفت فرهنگی و فریضه امر به معروف و نهی از منکر وجود دارد؛ هیچ فرهنگی بدون دین و جامعه نمی تواند وجود داشته باشد و هیچ دین و جامعه ای بدون فرهنگ نیست. بنابراین برای رهایی از بیماری های جسمی و روانی حاصل از فرهنگ ها و باورهای غلط عصر کنونی که سلامت همه جانبه زندگی اسلامی را تهدید می کند، مراجعه و توجه به آموزه های انبیاء و ادیان آسمانی در زمینه اخلاق و معنویت، و بررسی و تبیین روابط سالم انسانی موثرترین درمان است.

هیچ سرور و صاحب و مالکی جز خداوند، برای مراحل زندگی انسان وجود نداشته و نقش انسان در زندگی فقط جانشینی و امانت شناسی و امانت داری می باشد و هر رابطه ای که میان انسان با انسان دیگر و انسان با آفرینش و انسان با خدا به وجود می آید، باید در اصل و جوهر و اساس خود رابطه یک امین نسبت با امانتی که بدست او سپرده شده است، باشد. پس تمامی توصیه ها و تکالیف اجتماعی و عبادی و اخلاق که در اسلام متوجه افراد می گردد، برگرفته از معروف عبادی، فقهی، اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی و ... است خطوط اصلی و فرعی خود را از این پیوند اقتباس می کنند.

اصول و ضوابط کلی در ضرورت شناخت امر به معروف و نهی از منکر در زندگی انسان

امروزه که تهاجم فرهنگی از طریق رسانه ها امنیت اخلاقی و معنوی جامعه دینی را هدف قرار داده و آن را متزلزل نموده است، ضروری است که امر به معروف و نهی از منکر بیشتر از ادوار گذشته مورد توجه قرار بگیرد و پیرامونش بحث و گفتگو شود. برای اجرای امر به معروف و نهی از منکر باید مواردی را که «معروف» هستند از مواردی که «منکر» هستند، جدا سازی کردند و سپس محدوده هر کدام مشخص کردند که در چه مواردی باید معروف بکار گرفته شود و در چه مواردی منکر به کار برده شود و هدف از کار برد این امر چه می تواند باشد و علت وجوبی آن چه می تواند باشد.

فریضه امر به معروف و نهی از منکر زمانی واجب می شود که فردی که تکلیف بر عهده آن است، قدرت تشخیص معروف از منکر را داشته باشد. اگر شخص بدون شناخت بخواهد فردی را مورد امر یا نهی قرار دهد، نه تنها ممکن است خدمتی انجام ندهد، بلکه موجب گمراهی شخص متقابل نیز می گردد. فلذا شناخت و آگاهی شرط لزوم در تمامی رکن های دین می باشد.

از منظر اسلام نیز فریضه امر به معروف و نهی از منکر، روشهای عملی برای پیشگیری از انحراف در دین و احکام اسلامی است. قرآن کریم نیز اولین وظیفه همه پیامبران و امامان را امر به معروف و نهی از منکر بیان کرده است. این دو فریضه باید به واسطه همه اعضای جامعه اسلامی، چه در مسائل شخصی و چه در مسائل اجتماعی به صورت کامل اجرا شود؛ زیرا این دو فریضه، و نقش اساسی در امنیت جامعه اسلامی دارد.

همان گونه که در قرآن کریم پیامبر اکرم (ص) می فرماید: « قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي. » (یوسف/۱۰۸)

[ای پیامبر به مردم] بگو: اینک راه من، به سوی خدا می خوانم، هم از سر بینش، من و آنان که مرا پی گیرند. پاکا خداوند، من از انباز آرندگان نیم.

برای شناخت «معروف و منکر» و کار برد آن در زندگی اسلامی ضوابطی وجود دارد که در استخراج این ضوابط از آیات و روایات استفاده می گردد. با شناختن این اصول کلی می توان در ابعاد مختلف و مسائل گوناگون روز، موارد و مصادیق بسیاری را برای هر کدام پیدا نمود. برخی از اصول ذکر شده عام می باشد و شامل همه زیر

بنابراین، امتی که بستر این رشد و تعالی را برای جامعه فراهم می آورد، از مقام و جایگاهی بس رفیع برخوردار خواهد بود که در این آیه شریفه از آنان به «مفلحون» تعبیر شده است. اهمیت امر به معروف و نهی از منکر بیشتر بر این است که زمینه ساز مناسبی جهت انجام واجبات دیگر انسان بشمار می رود و در واقع این دو فریضه به عنوان دو اصل اصلاح جویی و مبارزه دائم با فساد، رکن اساسی زندگی اسلامی می باشد. در واقع، اگر فریضه امر به معروف و نهی از منکر به صورت کامل و جامع در زندگی افراد صورت گیرد، زندگی انسان به فضای مطلوب برای تقید از احکام الهی تبدیل می گردد. این احکام و فریضه الهی در مسیر زندگی اسلامی می تواند اثرات مثبت در امورات زندگی و رسیدن ما به اهدافمان داشته باشد. و فرقی هم از حیث جنسیت (مذکر و یا مؤنث) ندارد. امر به معروف و نهی از منکر در نگرشی واقع بینانه موجب می گردد انسان با دیدن وضعیت افراد زشت کار که خود را در مسیر گمراهی قرار داده اند، در پیمودن مسیر زندگی احساس و یأس و ناامیدی نکرده و احساس نکند که تنها می باشد. دین اسلام نیز با نگاه فراگیر خود، نظارت را در همه ابعاد مورد توجه قرار داده تا از حقوق فرد و جامعه به نحو شایسته ای، صیانت نماید.

منشاء پیدایش امر به معروف و نهی از منکر در حیات و زندگی اسلامی

قرآن در مورد آفرینش نخستین انسان، در سوره بقره می فرماید: « وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ. » (بقره/۳۰)

و چون پروردگارت به فرشتگان گفت: من در زمین جانشینی خواهم نهاد. گفتند: آیا در زمین کسی می نهی که در آن تباهی کند و خونها ریزد، با آن که ما خود تو را با سپاس می ستاییم و پاک می داریم؟ من چیزی می دانم که شما نمی دانید.

با توجه به آیه فوق که سخن از انسان و آفرینش و رابطه انسان ها با هم و با مخلوقات به میان می آورد، یک ساختاری را بیان می کند و آن حقیقتی است که جانشینی انسان در زمین به واسطه او صورت می گیرد که اگر چه این حقیقت در چارچوب جامعه ملاحظه نمی شود، خود یکی از پایه ها و ستون های پشتوانه کننده نظام اجتماعی و ضامن سلامت روابط درون اجتماعی به شمار می آید.

در بررسی تاریخ زندگی ائمه معصوم (علیهم السلام) مشاهده می کنیم که «امر به معروف و نهی از منکر» از کودکی تا پایان عمر، ارتباط ناگسستی با تمام مقاطع زندگی آنان داشته است و آنان، در تمامی مقاطع سنی از کودکی تا پایان عمر، پیوسته بر پا دارنده این فریضه بزرگ بوده اند و در بر پایی آن توصیه فراوانی نموده اند.

به درستی که امر به معروف و نهی از منکر، راه پیامبران و شیوه صالحان است. وظیفه واجبی که به وسیله آن سایر واجبات بر پا می شوند، راه ها امنیت پیدا می کنند و درآمد ها حلال می شوند و مظالم باز گردانده می شوند و زمین آباد می شود و از دشمنان انتقام گرفته می شود و کارها رو به راه می گردد. (۱).

با این تفسیر می توان گفت رعایت این احکام و فریضه الهی در مسیر زندگی اسلامی می تواند اثرات مثبت در امورات زندگی و رسیدن ما به اهدافمان داشته باشد. و فرقی هم از حیث جنسیت (مذکر و یا مونث) ندارد چنانچه قرآن کریم می فرماید:

« وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ » (توبه / ۷۱) مردان و زنان مومن، بعضی اولیای بعضی دیگرند، امر به معروف و نهی از منکر می کنند.

در این آیه مشخص می گردد که خداوند درباره مومنان تفاوتی از جایگاه زن یا مرد بودن قائل نبوده و هر کدام از آنان را در برابر یکدیگر مسئول دانسته، برای اجرای این مسئولیت نیز شناخت ارکان و اصول آن برای همه افراد دارای اهمیت و ضروری می باشد.

در روایتی از امام علی (ع) آمده است: « كُنْ بِالْمَعْرُوفِ أَمْرًا وَ عَنِ الْمُنْكَرِ نَاهِيًا وَ بِالْخَيْرِ عَامِلًا وَ لِلشَّرِّ مَانِعًا » (۴) با توجه به فرمایش حضرت علی (ع) انسان بایستی در تمام حالات امرکننده به نیکی ها و نهی کننده از بدی ها و زشتی ها باشد، و به نوعی هر فرد بایستی در جایگاه خود عمل کننده به خیر و نیکی بوده و از بدی ها جلوگیری کند.

خداوند در قرآن کریم می فرماید:

« وَ لَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ » باید از میان شما گروهی باشند که دعوت به خیر و امر به معروف و نهی از منکر نمایند و آنان رستگارانند. (آل عمران/ ۱۰۴)

در این آیه به وضوح اشاره می دارد که بعضی از افراد باید امر به معروف انجام دهند. در مورد معنای ظاهری این آیه از امام صادق (ع) سؤال شد که آیا امر به معروف و نهی از منکر بر همه امت اسلامی واجب است؟ ایشان بیان داشته اند: این عمل بر شخصی میسر می شود که قومی از ایشان فرمان ببرند. این دستور قرآنی خاص است که عمومیت ندارد. (۵)

خداوند در وجود انسان نیرویی به نام عقل قرار داده است که همان عقل حکم می کند که انسان ها باید یکدیگر را به انجام نیکی ها و اجتناب از بدی ها وادار و الزام نمایند. (۶)

بررسی رابطه امر به معروف و نهی از منکر با رستگاری زندگی اسلامی

زندگی انسان کانونی است که در آن تربیت یافته و راهی جامعه می گردد، برای رستگاری انسان خداوند احکام ویژه ای مشخص کرده که هر فرد در جایگاه خود در خانواده و وظایفی را به عهده دارند. در این میان عمل به امر به معروف و نهی از منکر در دین اسلام جزء اعتقادات مهم به شمار می آید. که یکی از عوامل جلوگیری از انحرافات به شمار می آید..

اگر مسلمانان نمی خواهند به سرنوشت پیروان سایر ادیان دچار شوند، باید یکدیگر را به انجام صحیح نیکی ها و پرهیز از زشتیها سفارش کنند. (۷)

قرآن کریم ضمن بیان لزوم عمل به امر به معروف و نهی از منکر اهمیت آن را در راه رسیدن به رستگاری، این گونه بیان می کند:

مجموعه های خود می شود که به لحاظ اهمیت و ارزش و تأثیر آن تفکیک شده است.

حضرت علی (ع) در روایتی فرموده است: « اعرفوا... و اولی الامر بالأمر بالمعروف و العدل و الاحسان » (اولی الامر را با امر به معروف و عدل و احسان بشناسید). در این روایت برای شناخت امور، معیارهایی ارائه فرموده است (خدا را با خدا، رسول را با رسالت و اولی الامر را با ...)، نشان می دهد که امر به معروف آن چنان اهمیت و قدر و منزلت دارد که برای شناخت اولی الامر باید به عنوان ملاک و معیار از آن استفاده نمود. (۲)

همچنین اصل هشتم قانون اساسی در اهمیت امر به معروف و نهی از منکر بیان می دارد: در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت، شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون معین می کند.

که این اصل باصراحت تمام اهمیت بر اجرا و توجه جدی نسبت به اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر، را آشکار می سازد. در نتیجه امر به معروف و نهی از منکر نوعی راهنمایی و همگون سازی را در زندگی اسلامی در پی دارد و همچنین شخصی که می خواهد به عنوان آمر یا ناهی در زندگی اسلامی نقشی را از این حیث داشته باشد بایستی در قدم اول معروف ها و منکرها را بشناسد و برای بکارگیری در زندگی اسلامی شناخت کامل در این باب لازم و ضروری است.

خوبی ها و بدی ها ذاتی هستند و انسان با بینش فطری و برداشت های نخستین خود می تواند برخی از آنها را دریابد و مختصات کلی آنها را باز شناخته و کاربرد آنها در زمان و مکان مناسب در زندگی را بداند و در جزئیات و سطوحی که عقل انسان از شناخت آن قاصر است، وحی به کمک انسان می شتابد و در تشخیص خوبی ها از بدی ها او راه می نماید. (۳)

اهمیت وجودی امر به معروف و نهی از منکر از منظر قرآن کریم و روایات در زندگی

اهمیت امر به معروف و نهی از منکر بیشتر بر این است که زمینه ساز مناسبی جهت انجام واجبات دیگر انسان به شمار می رود و در واقع این دو فریضه به عنوان دو اصل اصلاح جویی و مبارزه دائم با فساد، رکن اساسی زندگی اسلامی می باشد. در واقع، اگر فریضه امر به معروف و نهی از منکر به صورت کامل و جامع در زندگی افراد صورت گیرد، زندگی انسان به فضای مطلوب برای تقید از احکام الهی تبدیل می گردد و برعکس اگر انسان نسبت به این دو فریضه غفلت کند، این کم توجهی او باعث کم رنگی و به مرور زمان موجب نابودی این فریضه می شود. خداوند در قرآن می فرماید:

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ... » (ای کسانی که به خداوند ایمان آورده اید بر خود و خانواده خویش از آتش (دوزخی) که آتش افروزش مردم هستند بترسید (و با اطاعت از احکام الهی) خود را از آن دور نگه دارید ...) (تحریم/ ۶) در مورد این آیه امام صادق (ع) فرموده اند: « تأمرونهم و تنهونهم: یعنی آنها را امر به معروف و نهی از منکر کنید. » (۱)

«ما أعمال البر كلها و الجهاد في سبيل الله عند الامر بالمعروف و النهي عن المنكر ألاً كنفته في بحر لحي.»

تمام کارهای نیک و جهاد در راه خدا در برابر امر به معروف و نهی از منکر، همچون رطوبت دهان (و قطره ای) است در برابر دریای پهناور موج. (النفثة كالنفخة، يراد مايمارح النفس من الريق عند النفخ) مقدار آبی که با یک دمیدن در دهان جمع شود. (۶) بنابراین، امر به معروف و نهی از منکر یکی از بهترین ابزارهایی است که ما انسانها برای رستگاری در زندگی با به کار گیری آن می تواند از کمبود بسیاری از خلاهای موجود بکاهد. در این مسیر توجیه و آموزش خانواده ها، تقویت باورها و اعتقادات دینی و تشویق فرزندان با استفاده از روش های تبلیغی مناسب و مؤثر می تواند تأثیر بسزایی در احیای این فریضه الهی داشته باشد و سر انجام به رستگاری بیانجامد.

نقش امر به معروف و نهی از منکر در شخصیت سازی انسان همان گونه که در مباحث قبل اشاره شد امر به معروف و نهی از منکر به طور مفصل در قرآن آمده است و از واجباتی است که در فروع اسلام بعد از نماز، روزه و خمس ذکر شده است و از نظر اهمیت نیز در ردیف فرائضی همچون جهاد در راه خدا و پرداخت زکات است.

انسان مکلف است که هر گونه لغزش همراهان را مانند خطای خویش دانسته و به محض آگاهی و شناخت آنها در صدد علاج برآید. «... و تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى...» (مائده/۲) (اگر خوبی ها را مشاهده کرد، ترغیب و تأیید و همراهی نماید)؛ «... وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ...» (مائده، ۲) و اگر رفتارها را در مسیر رشد و صلاح ندید، از آنها دوری گزیده و حتی دیگران را از گرایش به آن سوی باز دارد.

دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر، وظیفه ای است همگانی و متقابل برعهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم، مردم نسبت به دولت، شرایط و حدود و کیفیت آن را نیز قانون معین می کند.

حکومت اسلامی حکومت مردم و قانون است و همه مردم در قدرت، شخصیت، احترام و مسئولیت یکسانند و از نظر قرآن، افراد با ایمان چه مرد و چه زن بر یکدیگر ولایت دارند و درواقع مسلمان واقعی نیز کسی است که هر چه برای خود می خواهد، برای دیگران نیز بخواهد و هر چه بر خود نمی پسندد برای برادران و خواهران دینی خود نیز روا ندارد. بر اساس قانون مراتب امر به معروف و نهی از منکر، قلبی، زبانی، نوشتاری و عملی است که مراتب زبانی و نوشتاری آن وظیفه آحاد مردم و دولت است.

اصل هشتم قانون اساسی به صراحت هر چه تمامتر در خصوص مقوله امر به معروف و نهی از منکر مقرر شده که در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت است و مردم باید این اصل مهم را درک کرده و یکی از برنامه های زندگی اجتماعی خود قرار دهند.

«وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» (آل عمران/۱۰۴)

باید که از شما گروهی باشند که به نیکی خوانند، بهکارهای شناخته فرمایند و از کارهای ناشناخته بازدارند. رستگاران خود آنان اند.

به تصریح این آیه شریفه، گروهی که به این مهم عمل کنند، به رستگاری نائل می شوند. امر به معروف و نهی از منکر که در این آیه در ردیف دعوت به خیر قرار گرفته است، فضای مطلوبی را به وجود می آورد که انسان های طالب حقیقت بتوانند به راحتی راه های نیل به سعادت را جستجو کرده و در آن قدم گذارند.

بنابراین، اُمّتی که بستر این رشد و تعالی را برای جامعه فراهم می آورد، از مقام و جایگاهی بس رفیع برخوردار خواهد بود که در این آیه شریفه از آنان به «مُفْلِحُونَ» تعبیر شده است. بنابراین می توان گفت امر به معروف و نهی از منکر که روح آن همان مسئولیت نظارت همگانی است به عنوان یکی از وظائف مومنان، جامعه را به سوی تمدن و پیشرفت و ترقی سوق می دهد. از این جهت است که در قرآن مسلمانان را به دلیل این که در قرآن مسلمانان را به دلیل این که به چنین سلاحی مجهزند به عنوان بهترین امت معرفی کرده است و فرمود: «کنتم خیر امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنکر» (آل عمران / ۱۱۰) شما بهترین امتی هستید که برای مردم ظاهر شده اند، امر به معروف و نهی از منکر می کنید. بر اساس این آیه جامعه ای که می خواهید بهترین باشد باید این معیار را مورد توجه قرار دهد و آن را مورد توجه جدی و عمومی قرار دهد. یعنی با اصل معروف و نهی از منکر همه افراد در برابر سلامت جامعه مسئول اند و در صدد مبارزه با مفسد و آلودگی ها بر می آیند و با حربه امر به معروف و نهی از منکر با آنها برخورد می کنند و انجام این وظیفه به ناسامانی های اجتماعی پایان می دهند.

حضرت علی (ع) در نهج البلاغه (کلمات قصار شماره ۳۷۴) می فرمایند: «... و ان الامر بالمعروف و النهی عن المنکر لا یقرّبان من اجل و لا ینقصان من رزق...» دو صفت امر به معروف و نهی از منکر، از صفات پروردگار هستند، این دو قطعاً نه مرگ انسان را نزدیک می کنند، و نه رزق و روزی انسان را می کاهند.

این فرمایش حضرت علی (ع) به برای احیای قوت قلب بخشیدن برای افراد مومن است تا در نهایت شجاعت به انجام این دو عمل بزرگ قیام نمایند. اقدام به این دو فریضه موجب افزایش عمر و روزی در زندگی شخصی انسان می گردد. و غفلت و ترک امر به معروف و نهی از منکر موجب گمراهی انسان و چیره شدن اشرار بر او گشته و موجب نزدیک شدن پایان عمر و کم شدن رزق و روزی می شود نه قیام به آن!

امر به معروف و نهی از منکر در نگرشی واقع بینانه موجب می گردد انسان با دیدن وضعیت افراد زشت کار که خود را در مسیر گمراهی قرار داده اند، در پیمودن مسیر زندگی احساس و یاس و ناامیدی نکرده و احساس نکند که تنها می باشد.

حضرت علی (ع) در مورد جایگاه امر به معروف و نهی از منکر با سایر فریضه های دینی، چنین می فرماید:

مشخص است که با وجود پیشرفت های شگفت انگیز در زمینه پیشگیری، درمان و کنترل بیماری ها، به دلیل عدم به کارگیری سیره ی پیامبران در زمینه اخلاق، معنویت و روابط سالم انسانی، از بحرانی که سلامت جسم و روح و روان او را به خطر افکنده، دور نخواهیم بود و تنها راه رهایی از این بحران، توجه به تعلیمات پیامبران و ادیان آسمانی و در رأس آن، اسلام است. امام باقر (علیه السلام) در بیان یکی دیگر از برکات امر به معروف نیز بیان داشته اند:

« إِنْ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تَقَامُ الْفَرَائِضُ وَتَأْمَنُ الْمَذَاهِبُ وَتَحُلُ الْمَكَاسِبُ وَتُرَدُّ الْمَظَالِمُ وَتُعْمَرُ الْأَرْضُ وَيَنْتَصِفُ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَيَسْتَقِيمُ الْأَمْرُ. »

(امر به معروف و نهی از منکر فریضه ای بزرگ است که به واسطه آن تمامی فرایض دیگر استوار شده، راهها امن، درآمد، درآمد حلال، ستمها برطرف و اراضی آباد می شود و از دشمنان انتقام کشیده شده و امور راست می گردد). (۱)

در تأمین سلامت روحی و جسمی افراد جامعه، توجه جدی به فریضه امر به معروف و نهی از منکر در ابعاد مختلف علاوه بر این که موجب می گردد که انسان از لحاظ روانی خودش در سلامتی و شادابی باشد به شادابی و سلامت جامعه نیز منجر می گردد و این امر سلامتی دنیا و آخرت را نیز در پی خواهد داشت. امام علی (ع) در این زمینه فرموده است:

« ثَلَاثٌ خِصَالٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ سَلِمَتْ لَهُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ: مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَأَثَمَرَ بِهِ، وَنَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَانْتَهَى عَنْهُ، وَحَافِظٌ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ. »

« هر کس سه خصلت و ویژگی را داشته باشد، در دنیا و آخرتش سالم (و سودمند) خواهد بود: کسی که امر به معروف کند و خودش نیز به آن گردن نهد. و کسی که نهی از منکر کند و خود نیز بدان روی نیاورد. و کسی که حدود الهی را محافظت و پاسداری نماید. » (۸)

با توجه به حدیث فوق در می یابیم که انسان برای دست یافتن به سلامتی جسمی و روانی نیازمند امر به معروف و نهی از منکر است و این کار علاوه بر سلامتی در این دنیا منجر می گردد که پاداش آخری به دنبال داشته باشد. لازم امر به معروف و نهی از منکر پذیرش محدودیت هایی است، چون گاه رفتارهایی است که از نظر انسان برای او و اعمال او آسیب نمی زند در حالی که مضرات آن به مراتب بیشتر از سایر رفتارهایی است که انسان از آنها شناخت دارد، افراد تمایلات، گرایش ها و ویژگی های مختلفی دارند که اگر کسی بخواهد مطابق مقتضیات طبیعت خود رفتار کند، آشوب و هرج و مرج جامعه را فرا می گیرد و تعادل از بین می رود. (۹)

بنابراین برای رهایی از بیماری های جسمی و روانی حاصل از فرهنگ ها و باورهای غلط عصر کنونی که سلامت همه جانبه زندگی اسلامی را تهدید می کند، مراجعه و توجه به آموزه های انبیاء و ادیان آسمانی در زمینه اخلاق و معنویت، و بررسی و تبیین روابط سالم انسانی موثرترین درمان است. یکی از مهم ترین تعلیمات در این رابطه، انجام فریضه امر به معروف و نهی از منکر است که قرآن و سیره نبوی با ساز و کار ویژه ای آن را مطرح کرده و زیر

امر به معروف و نهی از منکر ابزار هدایت برای مردم به مسیر ارزش های متعالی اسلام ناب محمدی (ص) و زدودن افعال نادرست از چهره جامعه ایران اسلامی است و مردم باید بدانند در صورتی که فریضه امر به معروف و نهی از منکر در جامعه احیاء شود. بسیاری از مشکلات اخلاقی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در جامعه حل می شود و این فریضه الهی زمینه ساز معرفی جامعه ای پاک همراه با رعایت همه اصول خداوندی و وجدانی خواهد بود. با رعایت امر به معروف و نهی از منکر تمامی مفاهیم اخلاقی و اعتقادی در جامعه جاری می شود چنانچه آحاد جامعه نسبت به ابعاد مختلف امر به معروف و نهی از منکر آگاهی داشته باشند بی شک به حقوق یکدیگر تجاوز نمی کنند و این مهم ضمن تحقق حقوق شهروندی، انگیزه و نشاط عمومی را نیز ارتقاء می دهد.

نهادینه کردن فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر در زندگی روزانه به منزله برخورداری افزایش احساس مسئولیت پذیری، ایثارگری، مومن بودن، رضایت مندی، برخورداری از وجدان کاری، متکی بر اصول اخلاقی و ارزش های اسلامی، برخورداری از نهاد مستحکم خانواده و به دور از فقر، فساد و تبعیض است که آحاد جامعه باید نسبت به این پیامدهای امر به معروف و نهی از منکر آگاه باشند. چنانچه تجاوز به حریم یکدیگر بی شک خشونت طرف مقابل را به دنبال دارد که این خشونت عواقب ناگواری برای جامعه به دنبال خواهد داشت و تقویت فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر در جامعه حقوق شهروندی را محقق ساخته و در این صورت هیچ تجاوزی به حقوق دیگران و در نتیجه خشونت نیز اتفاق نمی افتد.

هدف عمده و اساسی در امر به معروف و نهی از منکر محقق شدن معروف و زدوده شدن منکر از زندگی اسلامی است و برای نیل به این هدف به نظر می رسد که باید به دنبال بهترین و مؤثرترین راهکارها و شیوه های عملی از قبیل احترام به شخصیت افراد، ارشاد تدریجی، نرمخویی و محبت و تشویق به ارزش ها بود. ترویج و تبیین فریضه الهی امر به معروف و نهی از منکر بی شک در کاهش آسیب های اجتماعی و بزه های مختلف تاثیرگذار است و باید گفت عمل به این فریضه گامی مؤثر در سلامت اجتماعی و اخلاقی و رشد و شکوفایی شخصیت انسان می باشد.

بازتاب امر به معروف و نهی از منکر در سلامت روانی و جسمانی یکی از راهکارهای مهم و تأثیرگذار در تأمین سلامت روانی و جسمی افراد، توجه جدی به اصل امر به معروف و نهی از منکر در ابعاد مختلف فردی و حکومتی در زندگی او است. شاهد صدق این ادعا، وجود نهاد نظارتی «حسبه» (بخش حکومتی این فریضه) و آثار عظیم آن در تثبیت تمدن اسلامی، به خصوص در زمینه بهداشت و سلامت اجتماعی است.

حضرت رسول (صلی الله علیه و آله و سلم) فرموده اند: «لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نَزَعَتْ مِنْهُمْ الْبَرَكَاتُ» (تا زمانی که امت من امر به معروف و نهی از منکر کنند، و در کار نیک به یاری یک دیگر برخیزند، بر خیر و سلامتند؛ و چون چنین نکنند، برکات از ایشان گرفته می شود). (۱)

بنای سایر تکالیف و ضامن سلامت همه جانبه زندگی اسلامی دانسته است.

ابعاد و حدود امر به معروف و نهی از منکر در فرهنگ سازی زندگی اسلامی

انسان بعنوان موجودی با فرهنگ برای حفظ روابط اجتماعی و ارزش های اخلاقی، از طرق مختلف پدیده نظم اجتماعی را سامان می دهد؛ بنابراین هرگاه ارزش های اجتماعی، قواعد رفتاری و هنجاری رعایت نشود، نظم اجتماعی آسیب می بیند. این امر منجر به شکل گیری انحرافات و کج روی اجتماعی می شود. (۱۰)

امر به معروف و نهی از منکر رفتاری اسلامی است که در گسترش فرهنگ اسلامی معنا و جایگاه پیدا می کند. این رفتار در فرهنگ عمومی از زیر بنای خاصی در فرهنگ تخصصی و نیز در فرهنگ بنیادی اسلامی برخوردار است. در صورتی که فرهنگ سازمانی اسلامی نباشد، هنجار امر به معروف و نهی از منکر در آن جایگاه مطلوبی ندارد و به معنای دیگری غیر از آنچه در فرهنگ اسلامی است تفسیر می شود. (۱۱)

مقوله امر به معروف و نهی از منکر یکی از ارکان اساسی اسلام در طول تاریخ همیشه با عکس العمل های سیاسی مخالفان و موافقان داخلی و خارجی همراه بوده است. طرفداران آن را یک دستور الهی و لازم الاجرا معرفی کرده و مخالفان آن برای توجیه نگرش خود به موضوع حقوق بشر و آزادی اشاره کرده اند.

احیای امر به معروف و نهی از منکر در جامعه و آگاه سازی مردم به خصوص بانوان از توطئه های فرهنگی دشمنان نظام اسلامی تاثیر به سزایی در حفظ بنیان خانواده دارد که بدون شک سلامت خانواده سلامت جامعه را به دنبال خواهد داشت.

امر به معروف و نهی از منکر ضامن بر پاداشتن همه فرایض اسلامی است در فرهنگ اسلامی، مانند جریان خون در رگهای یک پیکر است و سهل انگاری در این باره، بی رنگ شدن دین و مرگ تدریجی امت اسلامی را در پی خواهد داشت.

بیش از دو هزار شبکه ماهواره ای و همچنین شبکه های اجتماعی و فضای مجازی با حمایت صهیونیسم جنایتکار اعتقادات ملت و همچنین تخریب بنیان خانواده ایرانی را نشانه رفته است و ما نیز هیچ ابزار و وسیله ای بهتر و کارآمد تر از امر به معروف و نهی از منکر برای مقابله با هجمه های فرهنگی بی امان دشمنان در دست نداریم.

خداوند نخستین کسی است که « امر به معروف و نهی از منکر » کرده است. قرآن کریم می فرماید: « همانا خداوند به عدل و احسان و بخشش به خویشاوندان امر می کند و از کارهای زشت و ناپسند و تجاوز به حقوق دیگران نهی می نماید؛ و شما را موعظه می کند باشد که پند گیرید.»

امام علی (ع) می فرماید:

« فَمَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظَهْرَ الْمُؤْمِنِينَ » (نهج البلاغه، قصار ۳۱؛ میزان الحکمه)

کسی که امر به معروف کند، مؤمنان را تقویت نموده است.

امام حسین (ع) در زمینه نقش امر به معروف و نهی از منکر در فرهنگ سازی زندگی اسلامی می فرماید:

«إِذَا أَدَّتْ وَأَقِيَمَتِ اسْتَقَامَتِ الْفِرَاقُ كُلُّهَا هَيْبَةً وَصَعْبَةً» (۱۲)

هرگاه امر به معروف و نهی از منکر برپا شود، همه واجبات الهی از ساده و دشوار آن، برپا داشته خواهد شد.

امر به معروف و نهی از منکر و اجرای صحیح و دقیق آن سنگ بنای زندگی اسلامی به شمار می رود. ارتباطی بسیار نزدیک قطعی و عینی بین پیشرفت فرهنگی و فریضه امر به معروف و نهی از منکر وجود دارد؛ هیچ فرهنگی بدون دین و جامعه نمی تواند وجود داشته باشد و هیچ دین و جامعه ای بدون فرهنگ نیست. جامعه نظام روابط متقابل است که انسانها بین خود برقرار می کنند و فرهنگ، شیوه زندگی، ارزش ها، عادات و رسوم و ... است. راه رشد هر فردی از روابط سالم و سازنده اجتماعی می گذرد. اگر روابط متقابل اجتماعی نبود هرگز به کمال آرمائی خود نمی رسید.

بنابراین تنها راه احیاء اخلاق و سبک زندگی ایرانی و اسلامی در جامعه را نهادینه شدن فرهنگ امر به معروف بوده، این امر مهم نیازمند گسترش آموزش و تربیت دینی و تعمیم تبلیغات مذهبی و تعمیق و گسترش عنصر بصیرت و بینایی است، و این تکلیف یک دستگاه یا ستاد خاصی نیست و آحاد جامعه باید نسبت به آن احساس تکلیف کنند.

گستره امر به معروف و نهی از منکر در اعمال انسان از کارکردهای مهم امر به معروف و نهی از منکر در زندگی انسان ها کمک و نظارت و کنترل رفتارهای او می باشد که از طریق تقویت ارزش ها و هنجارها بوجود می آید.

دین اسلام از سه بخش اعتقادات، احکام و اخلاقیات. اعتقادات تشکیل شده است. از میان این سه بخش، احکام شامل اعمال ظاهری افراد است و احکام و آموزه های دینی را در بر می گیرد که در دستورات اسلامی با عنوان "فروع دین" شناخته می شود و امر به معروف و نهی از منکر در این قسمت قرار دارد. امر به معروف یعنی دعوت به انجام خوبی ها و رفتار و اعمال شایسته و نهی از منکر یعنی جلوگیری از اعمال و رفتار زشت و ناپسندی که برای سعادت انسان ضرر دارد. راغب اصفهانی می گوید: معروف به عملی گفته می شود که از راه عقل یا شرع، نیکویی آن شناخت شده باشد و منکر به کاری گفته می شود که به واسطه عقل یا شرع، نیکویی آن انکار شده باشد. (۱۳)

امر به معروف و نهی از منکر با اصلاح عواطف درونی انسان بیشتر به اصلاح نفس یا همان جهاد اکبر که به اصلاح درونی انسان است توجه دارد.

برای همه مشخص است که انسان از درون تربیت نشود و خود بنای مهار خویش را نداشته باشد، مهار از بیرون به ویژه برای صاحبان قدرت و ثروت و شهرت از امکانات و توان بالایی برخوردارند با موفقیت کامل رو به رو نخواهد گردید (۱۴)

استاد بزرگ علامه طباطبائی در مورد نقش امر به معروف و نهی از منکر در نظارت درونی را این طوری بیان داشته است:

باید به دنبال بهترین و مؤثرترین راهکارها و شیوه‌های عملی از قبیل احترام به شخصیت افراد، ارشاد تدریجی، نرم‌خویی و محبت و تشویق به ارزش‌ها بود. ترویج و تبیین فریضه الهی امر به معروف و نهی از منکر بی شک در کاهش آسیب‌های اجتماعی و بزه‌های مختلف تأثیرگذار است و باید گفت عمل به این فریضه گامی مؤثر در سلامت اجتماعی و اخلاقی و رشد و شکوفایی شخصیت انسان می‌باشد.

امر به معروف و نهی از منکر ضامن بر پاداشتن همه فرایض اسلامی است در فرهنگ اسلامی، مانند جریان خون در رگهای یک پیکر است و سهل‌انگاری در این باره، بی‌رنگ شدن دین و مرگ تدریجی امت اسلامی را در پی خواهد داشت.

در تأمین سلامت روحی و جسمی افراد جامعه، توجه جدی به فریضه امر به معروف و نهی از منکر در ابعاد مختلف علاوه بر این که موجب می‌گردد که انسان از لحاظ روانی خودش در سلامتی و شادابی باشد به شادابی و سلامت جامعه نیز منجر می‌گردد.

برای همه مشخص است که انسان از درون تربیت نشود و خود بنای مهار خویش را نداشته باشد مهار از بیرون به ویژه برای صاحبان قدرت و ثروت و شهرت از امکانات و توان بالایی برخوردارند با موفقیت کامل رو به رو نخواهد گردید.

بنابراین، امر به معروف و نهی از منکر یکی از بهترین ابزارهایی است که ما انسانها برای رستگاری در زندگی با به کارگیری آن می‌تواند از کمبود بسیاری از خلاءهای موجود بکاهد. در این مسیر توجیه و آموزش خانواده‌ها، تقویت باورها و اعتقادات دینی و تشویق فرزندان با استفاده از روش‌های تبلیغی مناسب و مؤثر می‌تواند تأثیر بسزایی در احیای این فریضه الهی داشته باشد و سرانجام به رستگاری بیانجامد.

References

1. Hurr Ameli, Muhammad ibn Husayn, and 1409 AH, Shiite means. Qom: Al-Bayt Institute, vol. 16
2. Al-Kalini, Abu Ja'far, 1374, Sufficient Principles; Translated and explained by Seyyed Javad Mostafavi, Elmiyeh Publications. Islamieh, Tehran, Bita, vol. 1).
3. Beheshti, Mohammad, 1981-1997, Do's and Don'ts, Ayatollah Beheshti Foundation for the Publication of Works and Thoughts.
4. Al-Tamimi Al-Amadi, Abdul Wahid Ibn Muhammad, 1407 AH, Gharr al-Hakam and Dar al-Kalam, Beirut, Scientific Foundation.
5. Al-Hawizi Wedding, Abdul Ali Ibn Juma, 1415 AH, Tafsir Noor Al-Thaqalin,

«قوانین بشری بر اعمال انسان‌ها نظارت دارد نه بر شعور درونی احساسات نهانی انسان، در حالی که اختلاف، از شعور درونی، خود خواهی و احساسات نهانی سرچشمه می‌گیرد» (۱۵)

در واقع این مطلب بیانگر این است که استاد علامه طباطبایی توجهی ویژه به نظارت درونی داشته است.

دین اسلام نیز با نگاه فراگیر خود نظارت را در همه ابعاد مورد توجه قرار داده تا از حقوق فرد و جامعه به نحو شایسته ای صیانت نماید. (۱۴)

نتیجه گیری

در این مقاله با توجه به مفهوم فریضه امر به معروف و نهی از منکر مشخص شد

که این فریضه الهی از عالی‌ترین واجبات است که سایر واجبات دینی هم به سبب آن دو لازم می‌گردد.

زندگی اسلامی در عصر کنونی با جهت‌یابی سلامتی روانی و جسمی بشر نیازمند احکامی استوار و محکم برای رشد و تعالی انسان می‌باشد و در این میان وجوب امر به معروف و نهی از منکر از ضروریات دین مبین اسلام است و در قرآن و روایات نسبت به آن دو تأکید فراوان شده است. از منظر اسلام فریضه امر به معروف و نهی از منکر، روشهای عملی برای پیشگیری از انحراف در دین و احکام اسلامی است. قرآن کریم نیز اولین وظیفه همه پیامبران و امامان را امر به معروف و نهی از منکر بیان کرده است. این دو فریضه باید به واسطه همه اعضای جامعه اسلامی، چه در مسائل شخصی و چه در مسائل اجتماعی به صورت کامل اجرا شود؛ زیرا این دو فریضه، و نقش اساسی در امنیت جامعه اسلامی دارد.

فریضه امر به معروف و نهی از منکر زمانی واجب می‌شود که فردی که تکلیف بر عهده آن است قدرت تشخیص معروف از منکر را داشته باشد. اگر شخص بدون شناخت بخواهد فردی را مورد امر یا نهی قرار دهد، نه تنها ممکن است خدمتی انجام ندهد، بلکه موجب گمراهی شخص متقابل نیز می‌گردد. فلذا شناخت و آگاهی شرط لزوم در تمامی رکن‌های دین می‌باشد. همچنین اصل هشتم قانون اساسی در اهمیت امر به معروف و نهی از منکر بیان می‌دارد: در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت. شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون معین می‌کند.

«والمؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر»

که این اصل باصراحت تمام اهمیت بر اجرا و توجه جدی نسبت به اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر، را آشکار می‌سازد. خداوند درباره مومنان تفاوتی از جایگاه زن یا مرد بودن قائل نبوده و هر کدام از آنان را در برابر یکدیگر مسئول دانسته، برای اجرای این مسئولیت نیز شناخت ارکان و اصول آن برای همه افراد دارای اهمیت و ضروری می‌باشد. هدف عمده و اساسی در امر به معروف و نهی از منکر محقق شدن معروف و زدوده شدن منکر از زندگی اسلامی است و برای نیل به این هدف به نظر می‌رسد که

research by Seyyed Hashem Rasooli Mahallati, Qom, fourth edition.

6. Nouri Hamedani, Hossein, 1373, Enjoining the good and forbidding the evil, Hussein, translated by Mohammad Mohammadi Eshtehardi, Qom; Islamic Propagation Office

7. Rokni, Mohammad Taghi, 2009, The Functions of Enjoining the Good and Forbidding the Evil in Islam and Other Religions, Payam Quarterly, Qom: Islamic Research Institute, No. 98, pp. 212-227.

8. Nouriyeh Tabarsi, Mirza Hussein, 1369, Mustadrak al-Wasa'il wa Mustanbat al-Masa'il, Nashr al-Bayt (AS), vol.

9. Mahabadi, Siamak, 2005, Effects and benefits of public monitoring in establishing social order, Symposium, Tehran.

10. Ahmadi, Habib, 2008, Sociology of Deviations, Tehran, Samat Publishing, Second Edition.

11. Jamshidi, Muslim, et al., 2009, A New and Practical Analysis of Enjoining the Good and Forbidding the Evil in Social Order, Social Order, No. 3, pp. 143-169

12. Harati, Ibn Shia, 1353, Tahft al-Aqool, translated and corrected by Ali Akbar Ghaffari, Tehran: Islamic Bookstore.

13. Ragheb Esfahani, Hossein, 1387, Bita (.Vocabulary of Quranic words.

14. Javan Arasteh, Hussein; Social and Political Law in Islam, Qom Maaref Publishing Office, 2005.

15. Shariat Panahi, Seyed Abolfazl, Constitutional Law and Political Institutions, 2004, Volume, Twelfth Edition.